

Konkurssiasiain neuvottelukunta

Suositus 10

1.11.2017

**Velallisen ja konkurssipesän kirjanpito
ja konkurssipesän tilintarkastus**

Sisällys

Velallisen ja konkurssipesän kirjanpito ja konkurssipesän tilintarkastus	0
1 Kirjanpidosta	2
1.1 Velallisen kirjanpidon loppuunsaattaminen ja konkurssihetken tilinpäätös	2
1.2 Konkurssipesän kirjanpito	6
1.3 Velallisen ja konkurssipesän kirjanpidon säilytys	9
2 Konkurssipesään kohdistuvat tarkastukset	10
2.1 Liiketoimintaa jatkavan konkurssipesän tilintarkastus	10
2.2 Konkurssipesän hallinnon tarkastus	10
3 Pesähoitajan valvontavelvollisuudesta ja oikeudesta tietojen saantiin pesähoitokumppaneilta	13

1 Kirjanpidosta

1.1 Velallisen kirjanpidon loppuunsaattaminen ja konkurssihetken tilinpäätös

1.1.1 Kirjanpidon loppuunsaattaminen

Konkurssiin asetetun velallisen kirjanpito on käytännössä aina keskeneräinen. Kirjanpitovelvollisuus on täytetty silloin, kun liiketapahtumien kirjaukset on tehty kirjanpitolain (1336/1997) 2 luvun 4 §:n mukaisesti. Säännös edellyttää käteisellä rahalla suoritetun maksun kirjausta viipymättä päiväkohtaisesti ja muiden kirjausten tekemistä kuukausikohtaisesti tai muulla vastaavalla jaksotuksella niin, että ilmoitukset viranomaiselle verotusta tai muuta tarkoitusta varten voidaan laatia ajantasaisesta kirjanpidosta kirjanpitolain 6 §:n toisessa virkkeessä säädetyllä tavalla ja se, joka on yhteisön tai säätiön kirjanpidosta vastuussa, voi täyttää valvontavelvollisuutensa. Arvonlisäverovelvollisen osalta liiketapahtumien kirjaukset on veron tilittämisen vuoksi käytännössä tehtävä 1,5 kuukauden kuluessa kalenterikuukauden päättymisestä. Liiketoimintaa harjoittavan tilinpäätös on laadittava kirjanpitolain 3 luvun mukaisesti neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä.

Pesänhoitajan on huolehdittava, että velallisen kirjanpito tehdään konkurssin alkamiseen saakka ja että konkurssin alkamiseen päättyneeltä tilikaudelta laaditaan tilinpäätös (KonkL 9:3). Kirjaukset on tehtävä ja tilinpäätös on laadittava noudattaen soveltuvin osin kirjanpitolakia ja –asetusta. Pesänhoitajan velvollisuus huolehtia konkurssivelallisen kirjanpidon loppuunsaattamisesta perustuu konkurssilakiin eikä kirjanpitolakiin. Pesänhoitajaa ei voida rangaista rikoslain 30 luvun nojalla kirjanpitorikoksesta, jos konkurssivelallisen kirjanpitoa ei voida saattaa loppuun. Pesänhoitaja voi olla rikosoikeudellisessa vastuussa vain silloin, kun konkurssipesä on harjoittamansa liiketoiminnan perusteella kirjanpitovelvollinen.

Pesänhoitajan ei tarvitse huolehtia konkurssivelallisen kirjanpidon loppuunsaattamisesta, jos kirjanpito on konkurssin alkaessa niin puutteellinen, että sen perusteella ei voida laatia luotettavaa tilinpäätöstä

(KonkL 9:3). Kirjanpito voidaan siis jättää tekemättä silloin, kun se on laiminlyöty pitkältä ajalta tai aineistoa on hävinnyt tai hävitetty. Kirjanpito ja tilinpäätös voidaan jättää tekemättä myös silloin, kun pesässä ei ole niiden laatimiseen tarvittavia varoja. Poikkeuksellisesti kirjanpidon loppuunsaattaminen voi olla epätarkoituksenmukaista myös muusta syystä. Kirjanpitoa ei voida jättää täysimittaisessa konkurssissa loppuunsaattamatta pelkästään sen vuoksi, että siitä aiheutuu kustannuksia.

Jos konkurssivelallisen toiminnasta on päätetty teettää erityistarkastus, voi erityistarkastusentekijä tarkoituksenmukaisuussyistä ja osana erityistarkastusta huolehtia myös velallisen kirjanpidon tekemisestä loppuun. Tällöin kysymys on lähinnä tositteiden teknisestä kirjaamisesta. Erityistarkastuskertomuksessa on erikseen mainittava, miltä osin kirjaukset ovat tarkastajan tekemiä.

Jos varattomassa pesässä on syytä epäillä rikosta taikka takaisinsaanti-, vahingonkorvaus- tai muuta merkittävää vastuuperustetta, pesänhoitajan on ilmoitettava asiasta ensisijaisesti suurimmille velkojille ja tarvittaessa konkurssiasiamiehelle, joka myös voi ryhtyä toimenpiteisiin asiassa. Pesänhoitajan on laatimassaan velallisselvityksessä ilmoitettava, onko pesässä viitteitä edellä mainituista vastuuperusteista.

1.1.2 Kirjanpidon kustannukset

Velallisen liike- tai ammattitoiminnan kirjanpitoaineisto kuuluu konkurssipesään (KonkL 5:4). Jos velallisen kirjanpitoaineisto on muun kuin velallisen hallussa, se on luovutettava konkurssipesälle. Kirjanpitäjän on luovutettava hallussaan olevan velallisen kirjanpitoaineiston lisäksi myös laatimansa kirjanpitoaineisto kirjanpitolain 7:2.1 tarkoitetussa selväkielisessä muodossa. Jos velallisen kirjanpito laaditaan ja kirjanpitoaineisto säilytetään sähköisessä muodossa, myös näiden palvelujen tuottajat ovat velvollisia luovuttamaan konkurssipesälle hallussaan olevan velallisen kirjanpitoaineiston.

Konkurssipesän on korvattava ainoastaan aineiston toimittamisesta aiheutuvat välittömät kustannukset (KonkL 9:3.2, HE 26/2003, sivu 104). Konkurssipesä on velvollinen korvaamaan välittöminä kustannuksina kirjanpitoaineiston kopiointi-, tulostus- ja lähettämiskulut. Kirjanpitoa

hallussaan pitävän on luovutettava laatimansa aineisto ja velallisen tositteet konkurssipesälle, vaikka olisi epävarmaa, pystyykö konkurssipesä vastaamaan aiheutuvista kustannuksista.

Jos konkurssipesä haluaa jatkaa kirjanpidon säilytys- ja käsittelypalvelun käyttöä, konkurssipesä maksaa siitä sitoumuksensa mukaisen korvauksen. Palveluntarjoaja ei voi asettaa palvelun jatkamisen ehdoksi sitä, että konkurssipesä maksaisi massavelkana konkurssia edeltävät maksamattomat laskut. Palveluntuottajalla ei ole konkurssin alettua oikeutta purkaa velallisen kanssa tehtyä palvelusopimusta velallisen maksuviivästyksen perusteella, jos konkurssipesä ilmoittaa KonkL 3 luvun 8 §:n nojalla sitoutuvansa sopimukseen ja asettaa tarvittaessa vakuuden omien sopimusvelvoitteidensa täyttämistä.

Jos palvelu on suljettu ennen konkurssin alkamista ja konkurssipesä haluaa ottaa palvelun käyttöönsä, konkurssipesän on maksettava normaalin veloitusperusteen mukainen korvaus palvelun uudelleen avaamisesta. Jos konkurssipesä palvelua uudelleen avaamatta pyytää kirjanpitoaineiston selväkielisessä muodossa haltuunsa, konkurssipesä maksaa vain toimittamisesta aiheutuneet kustannukset.

Konkurssipesä vastaa velallisen kirjanpidon laatimisesta aiheutuneesta, konkurssin alkamista edeltäneiden viimeisten kahden kuukauden aikaan kohdistuvasta kohtuullisesta saatavasta. Tämä vastuu ei kuitenkaan koske velallisen palveluksessa olleen työntekijän saatavaa (KonkL 16:2.2). Konkurssipesä on siis maksuvelvollinen, jos kirjanpitotyötä on teetetty viimeisten kahden kuukauden aikana ennen konkurssia. Konkurssipesän korvattavaksi voi siten tulla pitkäänkin laiminlyödyn kirjanpidon laatimisesta maksettava korvaus, jos kirjanpitotyötä on tehty viimeisten kahden kuukauden aikana ennen konkurssin alkamista. Kohtuullisella saatavalla tarkoitetaan tavanomaisen laskutusperusteen mukaan veloitettua työmäärää.

Konkurssivelallisen kirjanpidon laiminlyönnistä vastuussa olevat voivat joutua henkilökohtaisesti vastaamaan kirjanpidon loppuun saattamisesta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos kirjanpito on laiminlyöty niin, ettei konkurssipesä ole ilman kohtuutonta vaivaa kyennyt selvittämään kirjanpitovelvollisen taloudellista tulosta ja asemaa tai kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kannalta olennaisia liiketapahtumia (KonkL 9:5).

Taloudellisen tuloksen ja aseman selvittäminen saattaa edellyttää joissain tapauksissa myös palkkakirjanpidon loppuunsaattamista. Korvausvelvollisuus edellyttää laiminlyönnin olennaisuutta. Kohtuullinen kustannus tarkoittaa käytännössä esimerkiksi kirjanpitotoimiston laskua. Pesänhoitajan on vastuuperusteen selvittyä vaadittava korvaus konkurssipesälle. Neuvottelukunta suosittelee, että pesänhoitaja pyrkii sopimaan korvauksesta ja perimään sen korvausvelvolliselta etukäteen. Pesänhoitaja voi myös tarjota korvausvelvolliselle mahdollisuutta omalla kustannuksellaan huolehtia kirjanpidon loppuunsaattamisesta ja tilinpäätöksen laatimisesta.

1.1.3 Tilinpäätös ja erinäiset ilmoitukset

Pesänhoitaja huolehtii tilinpäätöksen laatimisesta ja veroilmoituksen antamisesta sekä ennen konkurssia päätyneeltä tilikaudelta että siltä tilikaudelta, jonka aikana yritys on asetettu konkurssiin. Pesänhoitajan tulee hyvän pesänhoitotavan mukaisesti huolehtia sellaisista veroilmoituksista, joiden antamisen määräaika päättyy konkurssin alkamisen jälkeen. Konkurssipesän etu voi edellyttää, että pesänhoitaja huolehtii myös niistä veroilmoituksista, joiden antamisen konkurssivelallinen on laiminlyönyt ja joiden säännönmukainen antamisaika on jo päättynyt.

Verotusmenettelystä annetun lain 7 a § mukaan yhteisön on annettava veroilmoitus sähköisesti. Verohallinto voi erityisestä syystä hyväksyä ilmoituksen antamisen paperisena. Säännöstä sovelletaan myös konkurssipesään.

Jollei pesänhoitajalla ole käytössään sellaista kirjanpitoaineistoa, jonka perusteella konkurssivelallisen kirjanpito ja tilinpäätös voitaisiin laatia ja antaa veroilmoitus, pesänhoitajan on ilmoitettava asiasta Verohallinnolle. Veroilmoituksen jättöaikaan on myös mahdollista saada pidennystä. Perusteltu pyyntö tulee esittää Verohallinnolle hyvissä ajoin, viimeistään veroilmoituksen viimeisenä jättöpäivänä.

Pesänhoitajan on huolehdittava myös muussa lainsäädännössä edellytettyjen ilmoitusten toimittamisesta viranomaisille, kuten esimerkiksi oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain 4 luvun ja arvonlisäverolain 17 luvun mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta.

Työsuhteisiin liittyvää ilmoitusvelvollisuutta on käsitelty neuvottelukunnan suosituksessa 4.

Konkurssiin asetettu kirjanpitovelvollinen velallinen tai tämän edustaja allekirjoittaa ne tilinpäätökset (kirjanpitolaki 3 luku 7 §) ja veroilmoitukset, jotka koskevat konkurssia edeltävää aikaa. Esimerkiksi jos yrityksen tilikausi on päättynyt 31.12.2007 ja yritys on asetettu konkurssiin 12.3.2008, konkurssivelallisen edustaja allekirjoittaa tilinpäätöksen ja veroilmoituksen vuodelta 2007 ja lisäksi konkurssiin asettamishetkeltä 2008. Pesänhoitaja voi huomauttaa velalliselle mahdollisista rikosoikeudellisista seuraamuksista, jotka saattavat aiheutua siitä, että veroilmoitusta ei anneta asianmukaisesti.

1.2 Konkurssipesän kirjanpito

Pesäluettelo muodostaa konkurssipesän kirjanpidon perustan.

Konkurssipesän hallinnon suorittamien toimien on oltava koko pesänhoidon ajan velkojien, velallisen ja valvontaviranomaisten todennettavissa ja jälkikäteen tarkistettavissa.

Konkurssipesän on pidettävä sellaista kirjanpitoa, jota pesän laajuus ja laatu edellyttävät. Pesänhoitajan on huolehdittava, että konkurssipesän kirjanpito on asianmukaisesti järjestetty (KonkL 16:1). Kirjanpidon järjestämistä käsitellään kohdissa 1.2.1 - 1.2.3.

Kirjanpidon tulee perustua kirjanpitolain 2 luvun 5 §:n mukaisiin päivätyihin ja numeroituihin tositteisiin. Kirjaukset tulee tehdä viivytyksettä.

Tässä annettavat konkurssipesän kirjanpitoa koskevat suositukset eivät vaikuta siihen konkurssipesän kirjanpitovelvollisuuteen, joka perustuu erityislakien säännöksiin.

1.2.1 Liiketoimintaa harjoittamaton konkurssipesä (realisaatiopesä)

Konkurssipesän tulee pitää sen laatu ja laajuus huomioon ottaen tarkoituksenmukaista kirjanpitoa. Kirjanpidosta on voitava vaikeuksitta selvittää oikeat ja riittävät tiedot pesän tuotoista ja kuluista, realisoinneista, kertyneistä rahavaroista ja maksetuista jako-osuuksista.

Pesän tuotot on eriteltävä vähintään pysyvien vastaavien (käyttöomaisuus) ja vaihtuvien vastaavien (vaihto-omaisuus) realisointituottoihin, saatavien perintä-, liiketoiminnan jatkamis-, korko-, vuokra- ja muihin tuottoihin.

Konkurssipesän kulut on eriteltävä vähintään konkurssimenettelystä ja pantatun omaisuuden hoidosta sekä myynnistä aiheutuviin kuluihin, pesänhoitajan palkkioon, oikeudenkäyntikuluihin sekä pesänhoidon muihin kuluihin. Pesänhoidon muut kulut on syytä jakaa eri kululajien mukaan omille alatileilleen.

Konkurssipesissä, joissa on vain vähän tilitapahtumia ja rahaliikenne on keskitetty yhdelle pankkitilille, kirjanpitoa voidaan käyttää pankin tiliotetta. Tiliotteelle tulee merkitä tilitapahtumaa vastaavan tositteiden numero. Omaisuuden myynnistä voidaan tällöin tehdä merkintä esimerkiksi pesäluettelon kopioon, josta selviää, mitä omaisuutta on myyty ja mikä on myyntiä vastaavan tositteiden numero.

Konkurssipesän kirjanpidosta on voitava esittää pesän realisaatiotilannetta kuvaava tilityslaskelma. Laskelmaan on kirjattava pesän kuittauksin vähennetyt käteisvarat konkurssin alkaessa lisättyinä eritellyillä realisaatiotuotoilla sekä vähennettynä eritellyillä kuluilla ja maksetuilla jako-osuuksilla.

Jos pesässä on enemmän kuin yksi panttivelkoja, tilityslaskelmassa tulisi tehdä erittelyt sekä tuotoissa panttiomaisuuserä-kohtaisesti että jako-osuuksissa panttivelkoja-kohtaisesti.

Nopeutettuna palkkaturvana pesälle maksetut varat eivät ole konkurssipesän tuottoa. Pesän palkkaturvasta saama ja työntekijöille maksama suoritus on esitettävä tilityslaskelmassa tuotoista ja kuluista erillisessä omassa kohdassaan. Siltä osin kuin kyse on massavelkaisista palkoista, pesän saama suoritus kirjataan lisäksi massavelaksi palkkaturvaviranomaiselle.

Tilityslaskelma on aina laadittava konkurssihallinnon lopputilitystä varten ja konkurssimenettelyn kuluessa vuosiselontekoa varten. Tilityslaskelman tarkoitus on osoittaa velkojille pesän realisointitulokset, pesän kulut ja siten muodostuva velkojille jaettava kertymä sekä antaa arvio mahdollisesti myöhemmin vielä kertyvästä jako-osuudesta.

Vaikka konkurssipesän kirjanpitona on pankin tiliote, pesänhoitajan tulee aina ennen lopputilitystä laatia edellä mainittu tilityslaskelma.

Suosituksen liitteenä on malli pesän kirjanpidossa käytettävistä tileistä, joita tulee tarvittaessa lisätä tai poistaa pesän erityispiirteiden mukaan. Malli on käytettävissä myös tilityslaskelmana otsikoimalla tulotilit tuotoiksi ja menotilit kuluiksi.

1.2.2 Liiketoimintaa jatkava konkurssipesä

Jos konkurssipesä jatkaa velallisen liiketoimintaa, myös kirjanpitolain mukainen kirjanpitovelvollisuus jatkuu (kirjanpitolaki 1 luku 1 § 3 momentti). Kirjanpidosta huolehtimista edellyttävät myös konkurssipesän vero- ja maksuvelvollisuutta koskevat verolakien säännökset (mm. tuloverolaki 19 §, arvonlisäverolaki 14 § ja ennakoperintälaki 9 § 2 momentti).

Liiketoiminnan jatkamisella ei tavallisesti tarkoiteta tilannetta, jossa konkurssipesä vain realisoi velallisen liikeomaisuutta tai saattaa loppuun keskeneräiset työt, jos toimintaa varten ei hankita vähäistä enempää vaihto-omaisuutta.

Siitäkin huolimatta, että konkurssipesässä on pidetty kirjanpitolain mukaista kirjanpitoa, kohdan 1.2.1 mukainen tilityslaskelma on laadittava. Sen vuoksi konkurssipesän tilikarttaa ja kirjanpitojärjestelmää on muokattava niin, että kirjanpidosta on laadittavissa tilityslaskelma.

Kirjanpitolain mukainen kirjanpitovelvollisuus päättyy liiketoiminnan päättyessä. Tämän jälkeen konkurssipesän kirjanpito laaditaan kohdan 1.2.1. mukaisesti.

1.2.3 Raukeavat konkurssit

Jos konkurssi raukeaa, peruuntuu tai konkurssiin asettamista koskeva päätös kumotaan, pesänhoitajan on asianmukaisesti todennettava kaikki konkurssin aikaiset raha- ja liiketapahtumat ja laadittava velallista varten tilityslaskelma, josta selviää, mihin pesän varoja on käytetty. Konkurssivelalliselle tulee antaa kopiot sellaisista konkurssin aikaisista tulo- ja realisointitositteista, joilla voi olla merkitystä esimerkiksi velallisen verotukseen. Kopioista voidaan periä kohtuullinen korvaus.

Pesänhoitajan on konkurssin rautessa pyynnöstä annettava velkojalle tilitys, josta käyvät riittävästi ilmi konkurssipesän omaisuuden hoitoa, pesän rahavarojen käyttöä sekä muita toimenpiteitä koskevat tiedot.

Konkurssin raukeamista koskevan päätöksen tultua lainvoimaiseksi pesänhoitajan on luovutettava velallisen kirjanpito tosittineen velalliselle, jollei konkurssiasiamies tai esitutkintaviranomainen vaadi aineistoa tarkastusta varten haltuunsa. Konkurssivelallinen on velvollinen vastaanottamaan ja säilyttämään kirjanpitoaineiston kirjanpitolain 2 luvun 10 §:n edellyttämällä tavalla

1.3 Velallisen ja konkurssipesän kirjanpidon säilytys

Pesänhoitajan on otettava haltuunsa velallisen kirjanpito. Jos konkurssin alkaessa velallisen hallussa on kirjanpitoaineistoa, jonka olisi jo saanut hävittää, pesänhoitajalla on velvollisuus ottaa haltuunsa tällainenkin aineisto.

Pesänhoitajan on arkistoitava konkurssivelallisen kirjanpitoaineisto ja säilytettävä kirjanpitokirjat kirjanpitolain 2 luvun 10 §:n mukaisesti 10 vuotta ja tositteet 6 vuotta tilikauden päättymisestä. Jos konkurssi raukeaa, kirjanpito on luovutettava velalliselle.

Pesänhoitaja voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen, jos hän konkurssivelallisen kirjanpitoaineiston säilyttämisestä vastuussa olevana hävittää, hukkaa tai vahingoittaa velallisen kirjanpitoaineistoa (KKO 1998:39).

Vastaavasti jos konkurssipesä on harjoittamansa liiketoiminnan perusteella ollut kirjanpitovelvollinen, konkurssipesän kirjanpitoaineisto on säilytettävä kirjanpitolain mukaisesti.

Pesänhoitajan on säilytettävä konkurssipesän keskeinen asiakirja-aineisto 10 vuotta lopputilityksen hyväksymisestä. Säilytettävistä asiakirjoista säädetään tarkemmin oikeusministeriön asetuksella (502/2004).

Keskeiseen asiakirja-aineistoon kuuluvat ainakin pesäluettelo, velallisselvitys, velkojainkokousten pöytäkirjat ja muuhun päätöksentekomenettelyyn liittyvät asiakirjat, vuosiselonteot, lopputilitys, konkurssipesän kannalta merkityksellisen omaisuuden myyntiä koskevat

keskeiset asiakirjat, konkurssipesän sellainen kirjanpito, jonka säilyttämiseen ei sovelleta kirjan-pitolakia, sekä kirjanpitoa ja hallintoa koskevat tilintarkastuskertomukset, tilintarkastuspöytäkirjat ja -muistiot.

Pesänhoitajan tulee huolehtia velallisen kirjanpitoaineiston ja konkurssipesän asiakirja-aineiston tietoturvalisesta hävittämisestä.

2 Konkurssipesään kohdistuvat tarkastukset

2.1 Liiketoimintaa jatkavan konkurssipesän tilintarkastus

Jos konkurssipesä on kirjanpitolain mukaan kirjanpitovelvollinen, tilintarkastusvelvollisuus määräytyy tilintarkastuslain (1141/2015) mukaan.

2.2 Konkurssipesän hallinnon tarkastus

Laajoissa konkurssipesissä on aina toimitettava konkurssilakiin perustuva konkurssipesän hallinnon tarkastus (KonkL 16:1 ja 23:1). Muissa tilanteissa konkurssipesässä voidaan velkojainkokouksen enemmistöpäätöksellä päättää konkurssipesän hallinnon tarkastuksesta. Tarkastuksesta päättäessään velkojainkokous valitsee myös sen suorittajan.

Myös konkurssiasiamies voi suorittaa tai määrätä suoritettavaksi konkurssipesän hallinnon tarkastuksen, jolloin se tapahtuu valtion varoin. Jos tarkastus on ollut konkurssipesän kannalta tarpeellinen, konkurssiasiamies voi velvoittaa pesän maksamaan tarkastuskustannukset valtiolle takaisin kokonaan tai osittain.

Tarkastajan on oltava tilintarkastuslaissa tarkoitettu tilintarkastaja tai muu tehtäväänsä sopiva ja kykenevä sekä pesänhoitajasta riippumaton henkilö. Tarkastajaksi voidaan velkojainkokouksen harkinnan mukaan valita velallisen toiminta-aikainen tilintarkastaja, jollei ole syytä epäillä tämän sopivuutta tehtävään. Konkurssilaki tai hyvä pesänhoitotapa eivät myöskään aseta estettä sille, että yksittäisessä konkurssipesässä konkurssivelallisen erityistarkastuksen tehneelle tarkastajalle annetaan toimeksianto suorittaa saman konkurssipesän hallinnon tarkastus.

Tilintarkastaja on tilintarkastajien esteellisyyttä yleisesti säätelevien lakien ja muiden säännösten alainen. Jos muu tarkastaja on näiden säännösten mukaan esteellisyyden muodostavassa riippuvuussuhteessa

pesänhoitajaan, hänkään ei voi tarkastaa tämän pesänhoitajan hoitamien konkurssipesien hallintoa. Riippuvuus saattaa muodostua siitä, että tilintarkastaja toistuvasti suorittaa velallisen erityistarkastuksia saman pesänhoitajan konkurssipesissä. Esteellisyyden syntyminen edellyttäne lisäksi, että näiden erityistarkastustoimeksiantojen taloudellinen merkitys tilintarkastajalle on vähäistä suurempi.

Pesänhoitajan on tuotava kysymys konkurssipesän hallinnon tarkastamisesta velkojainkokouksen käsiteltäväksi, jollei se esimerkiksi pesän pienuuden vuoksi ole ilmeisen tarpeetonta. Jos pesä on varoiltaan huomattava, tarkastajana pesässä on käytettävä tilintarkastajaa. Liiketoimintaa jatkavien konkurssipesien hallinnon tarkastuksen on käsiteltävä pesän toiminta liiketoiminnan lopettamiseen saakka.

Konkurssipesän hallinnon tarkastus käsittää pesän varojen hoidon, rahaliikenteen ja kirjanpidon sekä toiminnan tarkastamisen niin, että tarkastusraportin pohjalta voidaan arvioida, onko pesänhoitajan toiminta ollut lain ja hyvän pesänhoitotavan mukaista.

Velkojat päättävät tarkastuksen laajuudesta.

Perustarkastus käsittää 1) kirjanpidon ja rahavarojen 2) selontekovelvollisuuden noudattamisen 3) päätösvallan käytön 4) realisointimenettelyn asianmukaisuuden ja 5) pesänhoitajan palkkion tarkastuksen.

Laaja tarkastus käsittää perustarkastuksen lisäksi muut toimeksiannossa erikseen todetut tarkastuskohteet. Näitä voivat olla muun muassa:

- pesän organisaatio ja sisäinen valvonta
- raportointi
- oikeudenkäyntien tulos
- pantatun omaisuuden hoito, realisointi ja näiden aiheuttamien kulujen kohdentaminen
- reagointi erityistarkastusten havaintoihin
- saatavien perinnän tuloksellisuus
- liiketoiminnan harjoittaminen ja sen tulos
- jako-osuuslaskelman oikeellisuus ja jako-osuuksien maksaminen

- pesänselvityksen joutuisuus.

Tarkastuksesta päättäessään velkojainkokouksen on otettava kantaa myös tarkastuskustannuksiin, jotka maksetaan pesän varoista. Velkojainkokouksessa on päätettävä myös siitä, tehdäänkö tarkastus määräajoin vai vasta konkurssimenettelyn päättyessä. Jos velkojainkokous ei pidä tarkastuksen suorittamista tarpeellisena, velkoja voi omalla kustannuksellaan toimituttaa tarkastuksen. Tarkastuskertomus on tällöinkin toimitettava myös konkurssipesälle.

Tarkastaja raportoi havainnoistaan pesänhoitajalle. Tilintarkastuskertomus annetaan kuitenkin aina velkojainkokoukselle. Hyvä pesänhoitotapa edellyttää, että tilintarkastuskertomus liitetään ainakin vuosiselontekoon (ks. suositus 5). Pesänhoitajan on toimitettava tilintarkastuskertomus sekä mahdolliset tilintarkastuspöytäkirjat ja -muistiot välittömästi niiden valmistuttua velkojatoimikunnalle ja suurimmille velkojille.

Jos joku velkojista vaatii tai tilintarkastuskertomus antaa muutoin siihen aiheen, tarkastaja voidaan tarpeen mukaan kutsua velkojainkokoukseen kuultavaksi.

Pesänhoitajan velvollisuutena on tarpeellisessa määrin antaa velkojille tietoa pesän rahavarojen ja hallinnon hoidosta. Pesänhoitaja voi antaa tietoja suullisesti, kirjallisesti tai siten, että velkoja tai velallinen omakohtaisesti tutustuu pesän asiakirjoihin. Jos velkojan tai velallisen pyynnön täyttäminen edellyttää enemmän kuin tavanomaista selvittely- tai kopiointityötä, pesänhoitaja voi periä maksun aineiston jäljentämisestä ja toimittamisesta (KonkL 23:2). Yksittäisellä velkojalla ja velallisella on aina oikeus omalla kustannuksellaan tarkastaa pesän rahaliikenne ja hallinto.

Pesänhoitajan ei tarvitse esittää laatimiaan muistiinpanoja tai asiakirjaluonnoksia. Pesänhoitajan ei tarvitse myöskään esittää liikesalaisuuden piiriin kuuluvia asioita velkojille eikä velalliselle silloin, kun nämä tiedot eivät millään tavoin vaikuta heidän velkoja- tai velallisasemaansa. Pesänhoitaja voi lykätä tiedon esittämistä pesän vastapuolena olevalle velkojalle tai velalliselle, jos se on tarpeen oikeudenkäynnin valmisteluun liittyvistä painavista syistä.

Pesänhoitajan on tarvittaessa muistutettava velallista ja velkojaa annettavien tietojen salassapidosta.

Konkurssipesän hallinnon tarkastuksesta on erotettava konkurssivelallisen toiminnan erityistarkastus, josta on annettu erillinen suositus 8.

3 Pesähoitajan valvontavelvollisuudesta ja oikeudesta tietojen saantiin pesähoitokumppaneilta

Pesähoitajan velvollisuus on huolehtia konkurssipesän kirjanpidon ja varainhoidon asianmukaisesta järjestämisestä ja valvonnasta.

Pesähoitajan on hoidettava tehtävänsä huolellisesti ja hyvää pesähoitotapaa noudattaen korvausvastuun uhalla. Hänen on toimittava tehtävässään velkojien yhteiseksi eduksi. Pesähoitajan on kaikissa pesähoitotoimissaan meneteltävä sellaisella huolellisuudella kuin vastaavassa asemassa olevalta huolelliselta henkilöltä voidaan objektiivisesti arvioiden vastaavassa tilanteessa edellyttää.

Jos pesähoitajia on useampia, hallinto voidaan jakaa heidän kesken tuomioistuimen määräämällä tavalla. Tällöin pesähoitaja vastaa lähtökohtaisesti vain omasta tehtäväpiiristään. Huolellisuusvelvollisuus saattaa kuitenkin edellyttää, että pesähoitaja erityisen aiheen ilmaantuessa valvoo tällaisessakin tapauksessa toisten pesähoitajien toimintaa ja ryhtyy toimenpiteisiin laiminlyöntejä havaitessaan. Pesähoitajalla ei ole kuitenkaan yleistä valvontavelvollisuutta toisen pesähoitajan toimiin. Korvausvastuu edellyttää esimerkiksi, että olisi ollut erityistä syytä epäillä toisen pesähoitajan syyllistyneen laiminlyönteihin tai väärinkäyttöksiin.

Varsinkin suurissa konkurssipesissä voi olla tarkoituksenmukaista, että pesähoitotehtävät jaetaan pesähoitajien kesken. Jollei pesähoitajan hallintoa ole tuomioistuimen määräyksellä jaettu, pesähoitajien vastuu on jakamaton ja pesähoitajien tulee riittävällä tavalla varmistua pesän koko hallinnon asianmukaisuudesta ja erityisesti pesän rahavarojen käytöstä. Tällöin kullakin pesähoitajalla on vahingonkorvausvastuun sanktioima vastuu koko konkurssipesän ja siten myös pesähoitokumppaneiden pesähoitotoimista. Pesähoitajan velvollisuutena on siten huolehtia siitä, että hän on riittävästi selvillä pesän asioista. Tämä edellyttää viime kädessä mahdollisuutta myös kanssapesähoitajan tekemien toimien oma-aloitteiseen valvontaan. Viimeksi mainitun ei tule pitää tällaista valvontaa

epäluottamuksen osoituksena vaan normaalina toiselle pesänhoitajalle kuuluvana tehtävänä.

Varsin yleinen menettelytapa pesänhoidossa on edelleen se, että konkurssipesän rahaliikenteestä ja kirjanpidosta huolehtii yksi pesänhoitajista. Tällaisesta konkurssipesän rahavarojen hoitoa koskevasta tosiasiallisesta järjestelystä ei kuitenkaan seuraa, että varainhoitoon osallistumaton pesänhoitaja vapautuisi velvollisuudestaan valvoa toisen pesänhoitajan toimien asianmukaisuutta. Rahaliikenteen seuranta tulee järjestää niin, että pesänhoitaja voi valvontavelvollisuutensa täyttää. Huolellinen menettely edellyttää sitä, että varainhoitoon osallistumaton pesänhoitaja säännöllisesti ja riittävän seikkaperäisesti tiliotteista sekä kirjanpitotositteista tai vastaavista muista selvityksistä varmistuu konkurssipesän koko hallinnon asianmukaisuudesta ja erityisesti sen rahavarojen hoidosta. Neuvottelukunta tähdentää, että varainhoidosta vastaavan pesänhoitajan on viipymättä annettava kanssapesänhoitajalleen kaikki ne tiedot, jotka tämä katsoo tarpeelliseksi.

Pesänhoitajan vastuuta kanssapesänhoitajan vahinkoa aiheuttaneesta menettelystä on käsitelty ratkaisussa KKO 2001:70.

Helsingissä 1. päivänä marraskuuta 2017

Sami Uoti

Harri Hämäläinen

puheenjohtaja

sihteeri